

KIVIKAUSI

8850 – 1800 eaa

JÄÄ VÄISTYY

- 12500-9600 Baltian jääjärvi
- 9600-8800 Yoldiameri
- 8800-7200 Ancylusjärvi
- 7200- Litorinameri (nykyinen Itämeri)
-
- Ympäristö muuttui alussa rajusti
- Jatkuva maan kohoaminen: ranta muuttuikin sisämaaksi
- Ilmaston lämpeneminen: uudet kasvit ja eläimet

AJOITUS

Mesoliittinen kivikausi (Eurooppa ja Suomi: metsästys)

- Esikeraaminen kivikausi 8850-5200 eaa

Neoliittinen kivikausi (Eurooppa: viljely / Suomi: **keramiikka**)

- Kampakeramiikka 5200-2000 eaa
- Nuorakeramiikka 2800-2300 eaa
- Kiukaisten keramiikka 2300-1800 eaa

ENSIMMÄISET ASUKKAAT

- Etelä-Suomen asukkaat tulivat etelästä tai idästä
- Useita pieniä muuttoaaltoja, isoin 2800 eaa vasarakirvesjampat
- Suomen geeneissä vahva itä-länsi-raja
- Geneettisesti suomalaisia lähimpänä Ruotsi, Viro, Saksa ja Puola
- Lappi asutettiin Norjasta käsin
- Saamelaisilla Norjasta tulleet perusgeenit sekä idän lisäys
- Suomen ja saamen kielet syntyivät vasta ajanlaskun alussa

MESOLIITTINEN KIVIKAUSI 8850 eaa: LIIKKUVA ELÄMÄNTAPA

- Hylje oli tärkeä saaliseläin
- Kalastus: koukut, verkot, rysät, katiskat
- Suurriista / pienriista ja keräily
- Asuinpaikkaa muutettiin ravinnon perässä: **vuotuiskierto**
- Ei pysyviä asumuksia: **kodat**
- Kesällä nahkaveneet ja puuruuhet
- Talvella reki, sukset ja lumikengät
- Vainajat haudattiin puihin, telineisiin tai pintaan: ei jälkiä

ANTREAN VERKKO 8540 eaa

- Kalastajalle sattui onnettomuus
- Verkko, työkaluja, metsästysaseita luuhuilu ja tulentekoväline upposivat veteen
- Kalastajasta tai veneestä ei jälkeäkään

NEOLIITTINEN KIVIKAUSI 5200 eaa: KERAMIikka JA PYSYVÄ ASUTUS

- Maannousu pysähtyi > **pysyvä asutus** > **kylät** (alle 10 taloa)
- Ruuan **varastointi** ja säilöntä kehittyi > **keramiikka** (40-50 litraa)
- Etelässä **kampakeramiikka**, pohjoisessa **Säräisniemen** keramiikka
- Eriytyminen: **päällikkö, samaani ja kiviseppä**
- **Kiinteät asumukset** 3900 eaa: tuohi ja turve kuoppakodan katteena
- Myös hirsirakenteisia asumuksia
- **Keskuspaikka-asutus**: vakituiset asuinpaikat + kausiasumus
- Ravinto runsastui > **väestökasvu** > kiinteät pyyntilaitteet:
 - Patolaitteet, aitapyödykset ja kuoppa-ansat
- Kansainvälisiä kauppayhteyksiä eri suuntiin

USKONTO

- Uskonnon harjoitus: rituaalit, uhrit ja hautaus
- Etävainajala / lähivainajala: kuollutta joko pelättiin tai arvostettiin
- Neoliittisella kaudella lähivainajala yleistyi: hautaus asuinpaikan yhteyteen
- Useita traditioita: punamultahautaus, polttohautaus, ruumishautaus, kiviröykkiö, lapinraunio, hautalahjat
- Kalliomaalaukset kertovat myös uskonnosta
- Pyhät paikat eli seidat
- Toteemieläimet: karhu, hirvi, joutsen

KIVIKAUDEN KRIISI 2800

ea >

- Ilmasto viileni > ruoka väheni > **väestö väheni**
- Poikkeuksena Lappi: ilmaston viileneminen > peurakannan kasvu > väestökasvu
- **Aggressiivinen vasarakirveskansa** työntyi rannikko-Suomeen
- Vanhat asukkaat rakensivat jätinkirkkoja eli puolustuslinnoituksia Pohjanmaalle: **Taisteluita** vanhan ja uuden väestön kesken
- Tulijat toivat **vasarakirveet, nuorakeramiikan ja karjanhoidon**
- Alkeellinen maanviljelys
- Asettuiivat kosteikkoihin (kotieläimet), kun vanha väestö asui vesistöjen rannoilla (kalastus, kulkeminen)

VASARAKIRVESKANSA

- Keski-Euroopassa ja Skandinaviassa liikkunut sotaisa kansa
- Baltian kautta Suomeen
- **Keramiikka:** pientä, tasapohjaista, nuorakoristeltua
- **Vasarakirves:** kuparikirveen kivinen jäljitelmä, statussymboli
- **Uusi asuinmuoto:** paalurakenteinen maja, oksapunos, savitiiviste, olkikatto
- Pohjoisessa ja idässä edelleen metsästäjäkansaa
- Uusi ja vanha väestö sulautuivat: Kiukaisten kulttuuri

MAANVILJELYN ALKU

- Ensin karjanhoito: laktoosi-intoleranssi vasarakirvesjampoilta
- 2300-2000 maanviljely viimeistään alkoi
- Oli vielä pitkään sivuelinkeino
- Ristiriita: ilmasto kylmeni, mutta maanviljely levisi ylemmäs
- Peltoviljely vaati karjanlanta ja 10x peltoa suuremmat niityt
- Kaskiviljely tuotti satoa noin 2-3 vuotta
- Syklinen aikakäsitys: usko jälleensyntymiseen > lähihaudat
- Paasiarkut, röykkiöt, savinaamiot, silmien koristelu
-